

VELIKE POPLAVE IN POVODNJI NA SLOVENSKEM - V., POPLAVE LETA 1972

Marko Kolbezen*

UDK 556.166 (497.12) "1972"

Poplave, ki so stoletja ogrožale prebivalce po vsej pomurski ravnini, so julija 1972 prvič po letu 1925 spet povzročile katastrofalno škodo. Najhuje je bilo od Dokležovja navzdol, kjer se je Mura široko razlila, okrog Ljutomera, kjer je poplavljal Ščavnica, in ob spodnjem toku Ledave, kjer so se združevale vse okoliške vode.

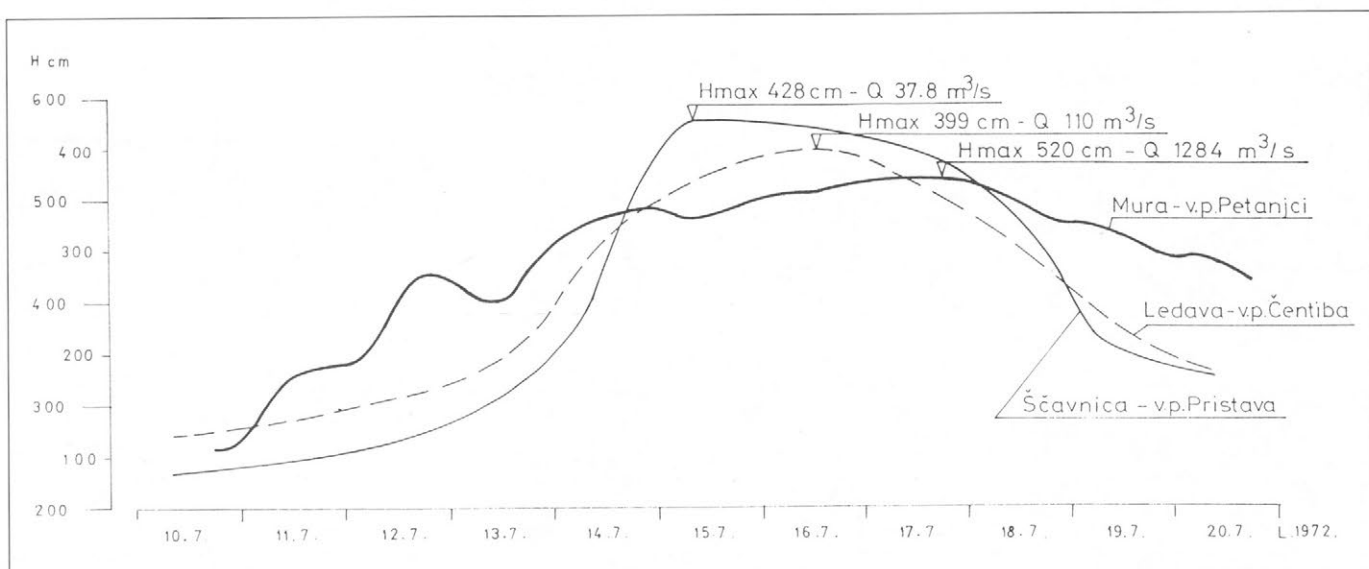
Padavinske razmere

Po splošni klimatološki značilnosti je bil julij leta 1972 izredno moker. Izjemnost nam potrjuje podatek, da je bil to najbolj namočen julij v 55-letnem opazovalnem nizu (1926–1980). Največ padavin je bilo

v SV Sloveniji (več kot 200 mm) in najmanj ob obali, kjer je bilo le nekaj več kot 50 mm padavin na mesec. V primerjavi z dolgoletnim obdobjem (1926–1970) sta imela Primorje in Vipavska dolina komaj 60 % običajne julijske moče, skrajni severovzhodni del Slovenije pa kar več kot 250 % (Zgornja Ščavnica 263 %, Kobilje 290 %). To je povzročilo katastrofalne

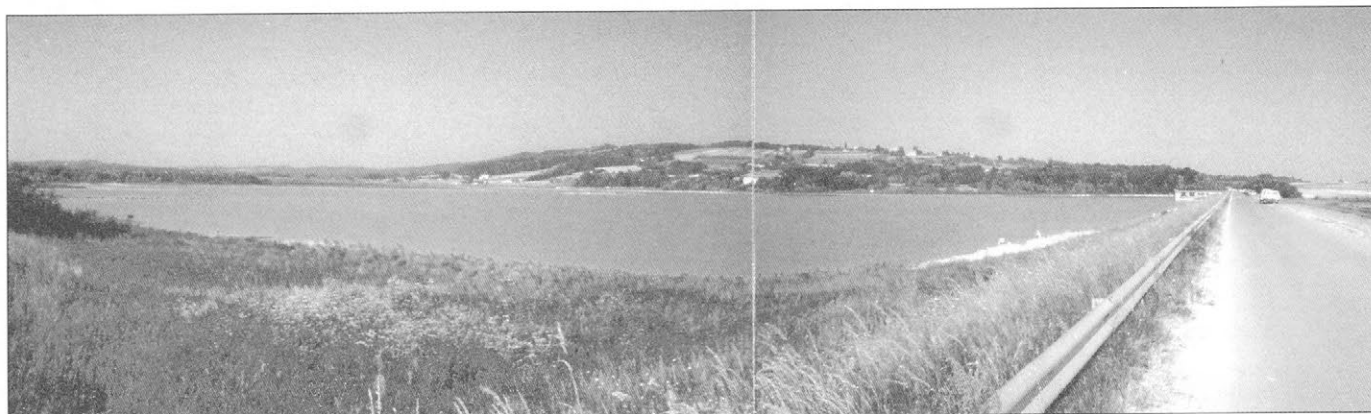
poplave. Koliko dežja je padlo na dan in v mesecu, nam predstavlja preglednica.

Močni nalivi s točo so zajeli tudi osrednjo Slovenijo, Koroško in Pohorje, kjer je od 11. do 16. julija na padavinski postaji Gradišče pod Kremžarjevim vrhom padlo 234 mm dežja, vendar posledice še zdaleč niso bile tako katastrofalne kot v Pomurju.

Slika 1. Poplavlval Mure, Ledave in Ščavnice, julij 1972

Figure 1. Flood hydrograph of the Mura, the Ledava and the Ščavnica Rivers, July 1972

Slika 2. Akumulacija – Lendavsko jezero pri Domajincih

Figure 2. Flood retention reservoir Lake Ledava at Domajinci

* Ministrstvo za okolje in prostor, Hidrometeorološki zavod Republike Slovenije, Vojkova 1 b, Ljubljana

228 **Preglednica. Padavine julija 1972 v mm****Table. Precipitation in July 1972**

Dan Date	Padavinske postaje Precipitation measuring posts					
	1	2	3	4	5	6
1-10	31,3	27,1	31,6	15,4	28,1	34,1
11	37,3	43,1	22,8	19,6	16,3	18,9
12	30,9	23,3	19,5	18,1	18,2	18,9
13	31,9	28,9	24,5	40,4	54,0	33,6
14	59,9	68,9	76,0	55,1	80,2	44,1
15	27,5	40,6	49,4	83,0	84,5	47,1
16	17,4	23,2	4,2	4,6	8,6	10,2
17	9,6	6,2	0,3	0,2		
18	3,6					
19	6,3	3,9	3,4	1,4	3,6	0,8
20						
11-20	(224,4)	(238,1)	(200,1)	(222,4)	(265,4)	(173,6)
21-31	55,8	50,5	34,2	20,1	27,5	96,2
VII.	311,5	315,8	265,9	257,9	321,0	303,9

Vir: Hidrometeorološki zavod Republike Slovenije
Source: Hydrometeorological Institute of Slovenia

1 – Maribor
2 – Zg. Ščavnica
3 – Radenci
4 – Murska Sobota
5 – Ledava
6 – Kobilje

Slika 3. Poplavljenja vasi v bližini Ljutomera, julij 1972 (Foto: D. Modrinjak - Večer)
Figure 3. Flooded village in the vicinity of Ptuj, July 1972 (D. Modrinjak - Večer)

Hidrološke razmere

Močni nalivi in neurja so povzročili, da so vode severovzhodne Slovenije, predvsem v Pomurju dosegle 13. in 14. julija 1972. leta kritično višino prelivanja iz strug in začele nevarno poplavljeni. Poplavljeni sta Ščavnica in Ledava s pritoki. Razbremenilni kanal Ledava–Mura je bil poln vode. V noči na 14. julij so se vode na treh mestih prelije, zalile manjše predele v

Murski Soboti in začele vdirati v mestno kanalizacijo. Zalile so več kleti in vse bolj ogrožale tudi lendavsko območje.

Ko je že kazalo, da se bo kritično stanje izboljšalo, je v noči od 14. na 15. julij celotno Pomurje ponovno zajelo strahovito neurje z izredno močnimi nalivi. To je povzročilo, da so se narasle vode potokov začele ponovno razlirati, in to bolj kot kadarkoli prej. Kraji ob Ščavnici in Ledavi so doživljali najhujše trenutke v zadnjih desetletjih. Ščavnica je v Pristavi dosegla najvišje vodno stanje v zadnjem 30-letnem obdobju (1961–1990) – 428 cm, kar

je ustrezalo pretoku 37,8 m³/s. Po limni-grafskem zapisu je Ledava, ki je še vedno naraščala, dosegla na vodomerni postaji Čentiba najvišje stanje dan pozneje, in to 399 cm, kar je pomenilo pretok 110 m³/s. Dejanski pretok Ščavnice in Ledave pa je bil bistveno večji, saj merjeni pretoki niso zajeli vseh poplavnih voda v nižinskem predelu, kjer je bilo stanje zaradi pritiska voda z gričevnatih predelov (Slovenske gorice, Goričko) v nižinske vse slabše. Vse več naselij in polj v Poledavju je bilo popolnoma pod vodo.

Naraščajoča Mura je že tako katastrofalne razmere še zaostrovala. Nevarnost, da prebije nasipe, je postajala vse večja, posebno pri naselju Gaberje. Ob preboju bi voda zalila Lendavo z zahodne strani, kar bi pomenilo za mesto pravi potop. Ker so se razmere iz ure v uro slabšale, je bila 16. julija objavljena mobilizacija prebivalstva, starejšega od 16 let, v vaseh Melinci, Ižakovci, Dokležovje, Bakovci, Krog, Murski Črnci, Satahovci, Gradišče, Tropovci, Tišina in Petanjci. Naslednji dan, ko je Mura dosegla najvišjo gladino 520 cm in pretok 1284 m³/s (slika 1), je Prekmurje doživelo eno največjih naravnih katastrof. Na tisoče mobiliziranih prebivalcev je skupaj z vojniki in civilno zaščito utrjevalo nasipe od Radgone do Lendave, reševalo ljudi, živino in premoženje.

Posledice poplav

Za boljšo predstavbo o takratnem stanju v Prekmurju bomo navedli nekaj podatkov o posledicah, objavljenih v dnevnem časopisu (Delo, Večer, Vestnik).

V Ljutomerski, radgonski in lendavski občini je bilo poplavljenih 28 500 ha plodne zemlje. Številni zemeljski plazovi v Slovenskih in Lendavskih Goricah so odplavili velike površine vinogradov, zemlje, mulja in kamenja, ki je na več mestih zdrselo neposredno v struge potokov in zajelo odtok, kar je poplave še stopnjevalo. Poplavne vode so poškodovale glavne in lokalne ceste, saj so jih ponekod zalile več kot meter visoko (Murska Sobota–Lendava, Ljutomer), in jih na nekaterih odsekih odnesle. Podivjane vode so porušile veliko mostov, predvsem med Gornjo Radgono in Ivanjci. Poplavljenih in uničenih je bilo nešteto hiš, nekaj celo porušeni. V Ljutomerski občini sta bili poleg Ljutomera zaliti predvsem vasi Pristava in Cven. Ob Ledavi so bile zalite vasi vse od Lendave 35 km navzgor. Ob Muri sta bila najbolj poplavljeni Veržej in Bunčani, kjer se je voda prelila čez nasipe in poplavlila daleč v zaledje. Poplavljeni so bile še vasi Melinci, Gaberje, vse tri Bistrice, Hotiza, Lakoš, Kot, Petišovci in Benica. Samo v občini Murska Sobota je bilo poplavljenih 65 vasi. Podobne razmere so bile tudi ob spodnjem toku Pesnice, najhujše v okolici

Ptuja, kjer je podivjana voda zaradi porušitve zapornice na desnem bregu zalila vasi Mezgovce in Dornava ter porušila nekaj stanovanjskih in gospodarskih poslopij.

V Pomurju so morali ob poplavih evakuirati več kot 1000 ljudi (na območju murskosoboške občine 129 družin, v lendavski občini pa 117) in rešiti okrog 1000 glav živine (samo iz okolice Lendave približno 700). Vse prebivalce ciganskega naselja Pušča pri Murski Soboti, ki ga je voda zalila poldrugi meter visoko, so morali v celoti izseliti (več kot 400 ljudi).

Poleg posameznih hiš in naselij je voda zalila in poškodovala tudi nekaj večjih komunalnih naprav (vodovode), vodnospodarskih objektov, predvsem na Muri (nasipi, pregrade, traverze), industrijskih objektov, med njimi lesni obrat Marlesa v Ljutomeru in kmetijsko-industrijski kombinat Pomurka v Murski Soboti.

Juljska poplava pa je povzročila ogromno škodo tudi kmetijstvu in Lovski zvezi Prekmurje. Na poplavih površinah so bili povsem uničeni pšenica, krompir ter otava in drugi kmetijski pridelki.

Po prvih cenitvah je bilo ob poplavi, ki je prizadela naša najlepša in najbogatjša lovišča, pod vodo 32 000 ha oziroma 36 % od skupno 90 000 ha lovne površine Prekmurja. Ob poplavi je bilo izgubljenih 11 600 kosov divjadi, v gojitvenem lovišču Kompas v Petrovcih pa je narasla voda pomorila več kot 500 jerebic in skoraj 5000 fazančkov. Materialne baze prekmurskega lovstva ni prizadela le izguba divjadi: tudi tista ki se je rešila, se še dolgo ni več vrnila iz nepoplavljenih območij. Razpadajoča poginula divjad, gnitje poljskih pridelkov in zaudarjajoče vode po kotanjah so povzročile smrad, ki ga žival ne prenese.

Ukrepi za preprečitev poplav

Poplave leta 1972, ki si jih je ogledalo tudi takratno republiško in občinsko vodstvo, so potrdile, da je nujno dokončati začeto gradnjo visokovodnih nasipov Mure, ki so jo začeli po zadnji veliki poplavi leta 1965. Od takrat do spomladi 1972 je bilo zgrajenih na levem bregu Mure 17 km nasipov, na desnem pa 6 km, kar je preprečilo še hujšo katastrofo ob nastalih najbolj neugodnih meteoroloških in hidroloških razmerah po letu 1850. Hkrati so poplave pokazale, da sta lahko Ščavnica in Ledava zelo nevarni. Zaradi katastrofalne vodne ujme je bilo odobrenega več denarja iz republiškega vodnega sklada, s katerim so bili do konca leta 1975 zgrajeni visokovodni obrambni nasipi Mure. Leta 1974 so začeli graditi zajezev

Slika 4. V vasi Mezgovce je zaradi poplavne vode razpadla hiša Lizike Cenar, julij 1972 (Foto: Vrabl – Vestnik)

Figure 4. The house at Mezgovce collapsed during the flood, July 1972 (Vrabl – Vestnik)

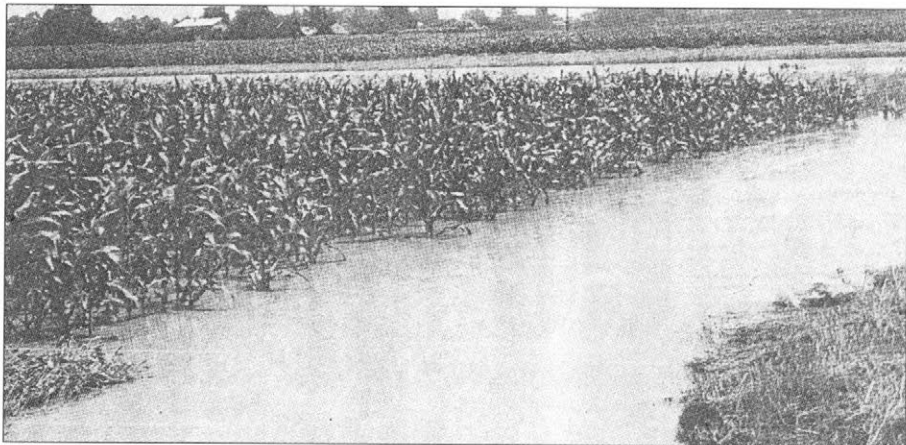
Slika 5. Obrat "Marlesa" v Ljutomeru je popolnoma pod vodo, julij 1972 (Foto: Arhiv – Večer)

Figure 5. Flooded industrial plant "Marles" at Ljutomer, July 1972 (Arhiv – Večer)

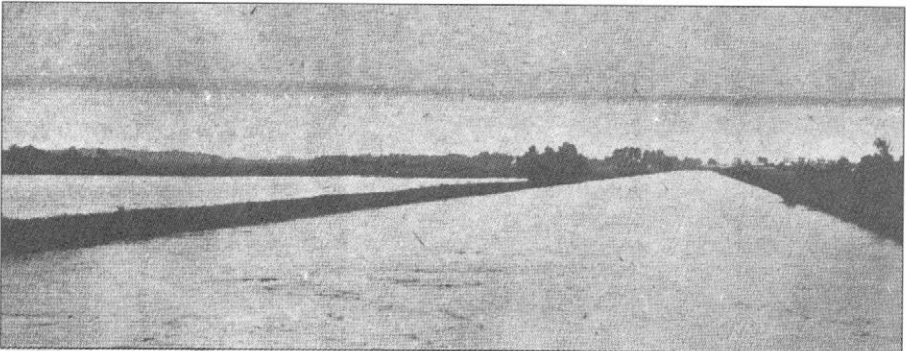
Slika 6. Poplavljeni polja v Prekmurju, julij 1972 (Foto: Arhiv – Večer)

Figure 6. Flooded farm fields in Prekmurje, July 1972 (Arhiv – Večer)

Slika 7. Vode prekmurskih potokov in rek so preplavile pokrajino, julij 1972 (Foto: Šobje – Vestnik M. Sobota)

Figure 7. Scenery of flooded Prekmurje, July 1972 (Šobje – Vestnik)

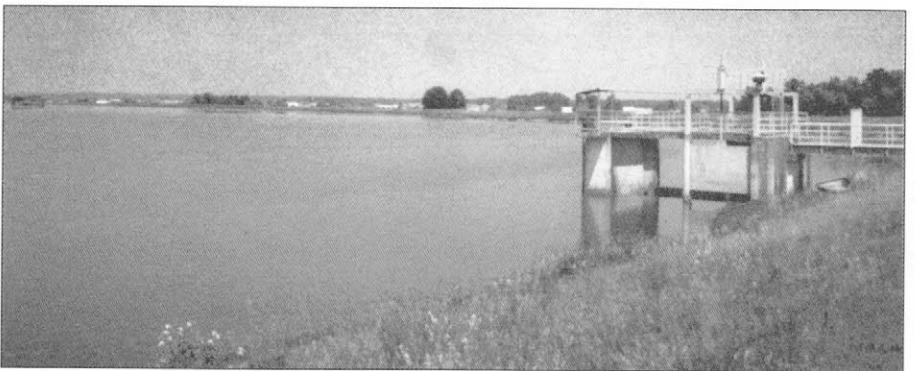
Slika 8. Poln kanal Ledave–Mura – razbremenilnik pri Murski Soboti, julij 1972 (Foto: Cipot – Vestnik)

Figure 8. Ledava-Mura relief canal in the vicinity of Murska Sobota, July 1972 (Cipot – Vestnik)

Slika 9. Regulacija Ščavnice ni preprečila poplave, julij 1972 (Foto: Arhiv-Večer)

Figure 9. Floodwater spilled over levees at Ščavnica, July 1971 (Večer newspaper)

Slika 10. Akumulacija Gajševci pri Ljutomeru

Figure 10. Flood retention reservoir Gajševci by Ljutomer

nad Domajinci, t.i. Lendavsko jezero, z zmogljivostjo 5,6 milijona m³ zadrževane vode. Namen gradnje je bila ublažitev navala velikih voda, namakanje in ribolov. Za obrambo Ljutomera in okolice pred naraslo Ščavnico so začeli graditi zajezitev Gajševci z možnostjo akumuliranja 2,6 milijona m³ vode. Dograjena je bila leta 1975, Lendavsko jezero pa 1979 (3).

Ustanovitev Območne vodne skupnosti Murska Sobota leta 1974, je pomenila velik napredek pri upravljanju voda. Začela so se večja dela, predvsem na pritokih Ledave in Ščavnice, katerih nižinski predeli so bili pogosto poplavljeni. Vsi navedeni ukrepi so pripomogli k uspešni obrambi pred poplavami na enem najpogostejše poplavljenih območij v Sloveniji.

1. Delo 1972, Ljubljana.
2. Hidrometeorološki zavod Republike Slovenije, arhiv.
3. Razvoj vodnega gospodarstva Pomurja in Podravja. Publikacija VGP Maribor ob 40-letnici, Maribor, 1985.
4. Večer 1972, Maribor.
5. Vestnik 1972, Murska Sobota.

Marko Kolbezen

The 1972 floods in Slovenia

In July 1972 severe rainstorms hit large areas of Slovenia, especially the north-eastern parts of the country, and resulted in extensive floods.

Precipitation in the Prekmurje region in the period from July 11 – July 16, 1972 exceeded the mean precipitation level for July by 100 % – 200 %. Consequently, water levels of the Mura, the Ledava and the Ščavnica rose abruptly, and water flooded vast areas of the lowlands. The flood covered about 28 500 hectares of fertile farmland in the communities of Ljutomer, Gornja Radgona and Lendava. Floods affected roads in lowlands and landslides, triggered by heavy rain, blocked some routes in Slovenske Gorice and the Goričko foothills. Inundation caused extensive damage to residential facilities, barns, as well as to some industrial plants. The drowning of game affected the hunting reserves of Prekmurje, regarded to be among the best in the entire country.

The catastrophic flood of 1972 forced the government to provide funds for the construction of flood protection structures in the area. Levees along the Mura river were completed, and two flood water retention reservoirs were built: Lake Ledava of the Ledava river at Domajinci, and Gajševci at the Ščavnica in Ljutomer vicinity.